

VAN HET HEERLIJK AMBT

Hoe maak ik mijn preek?

V.

Exegese; zelfstandige exegese, maar dan ook „eerlijke exegese“.

Wat ik daarmee bedoel zal ieder, die de heerlijke roeping heeft om geregeld preeken te maken, onmiddellijk begrijpen.

Het komt niet zelden voor, dat wij beginnen met de gedachte: Ik zou Zondag de gemeente eigenlijk wel eens die bepaalde waarheid op het hart willen binden.

Dan gaan wij een tekst bedenken, waarin het over dat onderwerp gaat.

En nu bestaat de mogelijkheid, dat wij bij de bestudeering van den tekst tot de ontdekking komen, dat daarin iets anders gezegd wordt, dan wij, bij oppervlakkige beschouwing, hadden gedacht.

Ikzelf heb daar net nog een mooi voorbeeld van gehad.

Ik had mij voorgenomen ten vervolge op de lijdensweken en op het Paascheest te spreken over „de heiligmaking“.

Ik greep daarvoor, in mijn gedachten, 1 Corinthen 1:30. Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus. Die ons geworden is wijsheid van God en rechtvaardigheid en heiligmaking en verlossing.

Er was inderdaad geen diepe studie voor nodig, om tot het inzicht te geraken, dat het er den apostel niet in de eerste plaats om te doen is ons in dit vers te zeggen wat wij hebben, maar dat het er hem om gaat ons te laten zien, dat wij den rijkdom, dien wij hebben, niet hebben uit onszelf, maar van God. „Opdat het zij, gelijk geschreven is, Die roemt, roeme in den Heere“.

Daardoor was het zonder meer duidelijk, dat ik, als ik preekte over dezen tekst, niet zou kunnen zeggen, wat ik mij had voorgenomen.

In zulke omstandigheden nu wordt men bedreigd door het gevaar, dat men toch den tekst maar aanhoudt en tegelijk zegt, wat men zeggen wilde.

Men haspelt dan zoo'n beetje met den tekst en maakt hem ondergeschikt aan eigen bedoelen, in plaats van zich onder den tekst te stellen en zich door hem te laten overheerschen.

Dat niet alleen dit gevaar bestaat, maar dat ook menigeen metterdaad in het hier gesignaleerde kwaad valt, is niet te loochenen.

Bijvoorbeeld.

Hoe vaak is al niet, als men zijn hoorders wilde

bepalen bij de realiteit van dood en oordeel, gebruik gemaakt van Hebreëen 9:27: „En gelijk het den mensch gezet is, éénmaal te sterven en daarna het oordeel“.

De exegese is dan ongeveer zoo: „Denkt er om, menschen, gij moet één keer zeker sterven en daarna komt ge in het oordeel“; terwijl het toch meer dan duidelijk is, dat het er den Heiligen Geest heelmaal niet om te doen is, ons hier te bepalen bij onze sterfelijkheid en bij het gewicht van den dood, maar dat Hij alléén bedoelt ons te leeren, dat gelijk de mensch maar eenmaal sterft om dan den oogst van zijn leven binnen te halen, Christus ook maar éénmaal sterft en daarin het resultaat, het wegnemen der zonden van zijn volk heeft bereikt.

Hoe vaak heeft men al niet, als men de gemeente wilde waarschuwen tegen een materialistische levenshouding, gebruik gemaakt van een tekst als: Psalm 119:25: „Mijn ziel kleeft aan het stof“, terwijl het zoo helder is als glas, dat de dichter hier niet denkt aan aardse gezindheid, maar aan een toestand, waarin hij op het punt staat te sterven: in het stof der aarde een plaats te krijgen.

Hoe onverbeterlijk gaat men altijd maar voort met het gebruiken van het Schriftwoord: „De mensch zal bij brood alléén niet leven“, alsof dat betekende: „De mensch heeft nog wel iets anders nodig dan brood“, terwijl het heele verband laat zien, dat het wil zeggen: „Brood is niet het eenige middel, waardoor God den mensch in het leven kan behouden; als Hij dat wil, als Hij dat zegt, dan kan Hij den mensch ook wel onderhouden met steenen of wat ter wereld ook.“

Telkens weer hoort ge het woord van de Emmaüsangers: „Blijf met ons, want het is bij den avond en de dag is gedaald“ behandelen, alsof die mannen daarmee wilden zeggen: „Och, Heere, wij willen toch zoo graag, dat gij ons in dien donkeren, eenzaam avond gezelschap houdt!“, terwijl het, nuchterweg, niet anders wil zeggen dan: „Heer, gij kunt toch nu niet verder reizen, nu het al avond en donker is; gij zoudt veel verstandiger doen met bij ons te blijven.“

Dat zijn zoo enkele van die heel bekende voorbeelden. Hoe vaak zou het met minder bekende teksten niet gebeuren?

Eenige jaren geleden verscheen er een preek in „Menigerlei Genade“ (ik noem liever geen namen), waarin een verhandeling gegeven werd over een tekst, die in onze Statenvertaling inderdaad onjuist is weergegeven; één blik in den eersten den besten commentaar maakte dat duidelijk.

Toch werd er maar geredeneerd en betoogd, alsof de Heere daar nu werkelijk zei, wat de domineé daarin geliefde te lezen.

Voor al zulk doen is geen enkele verontschuldiging aan te voeren.

Bij deze bezinning is men geneigd bijna nitsluitend de aandacht te bepalen bij de verschijningen van Christus, die uiteraard zeer belangrijke momenten uit deze periode vormen en ons in de Schrift min of meer uitvoerig beschreven worden. Maar de vraag laat zich niet onderdrukken, waar Christus geweest is en wat Hij gedaan heeft, wanneer Hij niet aan iemand verscheen en niet bij de Zijnen vertoefde. Die verschijningen zijn alle slechts van korten duur geweest en vormen tezamen slechts luttel uren. Maar waar hield de opgestane en verhoogde Heer Zijn verblijf in de langdurige tusschengelegen tijdsruimten, en is ons iets bekend van de werkzaamheid, die Hij daarin verrichtte?

Over deze vragen wordt hierom gewoonlijk zoo weinig gesproken en nagedacht, omdat de Schrift ons zoo uiterst weinig gegevens hieromtrent biedt. Daarom lijkt het haast geen zin te hebben, ons in dit vraagstuk te verdiepen en zijn we geneigd om te zeggen: God heeft er Zijn wijze bedoelingen mee gehad om ons hierover niets te openbaren en daarmee moeten wij tevreden zijn.

Dit neemt echter niet weg, dat wij nochtans al de gegevens der Schrift hebben te onderzoeken en ons op grond daarvan een voorstelling hebben te vormen van dit gedeelte van Christus' werkzaamheid in samenhang met het geheel van Zijn Middelaarswerk. Wij willen dit doen inzonderheid met betrekking tot de vraag, waar Christus in dien tijd „tusschen graf en hemel“ verblijf heeft gehouden.

Gewoonlijk heerscht de voorstelling, dat Christus in deze periode op aarde heeft vertoefd, ook al hangt er over Zijn verblijf en Zijn doorlopende werkzaamheid voor ons een sluier van geheimhouding. Zijn verblijfplaats is ons wel onbekend, Jezus houdt Zich verborgen, om plotseling voor een oogenblik te voorschijn te treden, maar in het algemeen wordt er niet aan getwijfeld, of de Heere wel op aarde was. „Na de opstanding vertoefde Christus nog een tijd lang op aarde“ (Bavinck, Dogm. III, 498).

Daarom verwekte het eenig opzien en prikkelde het tot opmerksaamheid, toen Ds W. Tom van Sappemeer in het „Gereformeerd Theologisch Tijdschrift“ van Sept. 1938 de gedachte voordroeg en ontwikkelde, dat Jezus in deze veertig dagen niet op aarde, maar in den hemel verblijf gehouden heeft en uit die plaats op aarde voor enkele oogenblikken terugkeerde als Hij verscheen. Door exegese van enkele teksten meende Ds Tom tot deze

Zoodra iemand zich op dien weg begeeft, heeft zijn werk opgehouden bediening des Woords te wezen. Dan kan er sprake zijn van een opstel, een rede, maar een preek is het niet meer.

Al zouden de dingen, die men dan beweert, op zichzelf genomen, volkomen waar zijn, al zou het nog zoo boeiend en aangrijpend zijn wat men zegt, men heeft niet meer het recht om zijn spreken in te leiden met het: „zoo zegt de Heere.“

Wie zoo doet, zondigt tegen zijn ambt, en daarmee tegen het Woord.

Wat recht heb ik om den rechten zin van een Woord des Heeren terug te dringen om er iets anders, een inzicht, een opwelling van mijzelf voor in de plaats te schuiven.

Daarmee wordt ook de gemeente niet gebouwd. In de eerste plaats leert men daarmee de gemeente niet recht met het Woord des Heeren om te gaan; veelmeer drijft men haar daarmee op verboden wegen.

Want als de dominee van een tekst maakt, wat hem te pas komt, hoe licht zal de gemeente hem op dat spoor volgen.

En de neiging daartoe is bij menigeen reeds zoo groot, dat een stimulans in die richting waarlijk niet noodig is.

In de tweede plaats zal de ondervinding telkens weer leeren, dat zulk preeken tenslotte ook geen indruk maakt.

Het Woord, het Woord recht gesneden, zal altijd weer blijken te zijn een tweesnijdend, scherp zwaard.

Zonder dat de gemeente misschien precies zal kunnen zeggen, hoe het komt, zal dat preeken, waarbij men niet eerlijk het Woord zelf laat spreken, op haar den indruk maken van „flauwe kost“ te zijn.

Zoo zal de domineé ook zelf (al maakt hij zich dat wijs) met zoo te doen geen eer behalen.

Daarom, — eerlijke exegese.

Menigeen zal zeggen: „is het noodig, daarvan zooveel te zeggen?“

Ik antwoord: „naar mijn vaste overtuiging zeer zeker; het kwaad, hier genoemd, bestaat onder ons.“

„Eerlijke exegese“, laat u nooit, door niets, van dezen regel afbrengen.

Zou uw preek daardoor anders worden dan gij u voorgesteld hadt, welnu, wat zou dat?

Allicht is de gedachte Gods beter, dan wat er in uw geest is opgekomen.

Alleen zoudt ge, b.v. bij het preeken bij bijzondere gelegenheden, als het u blijkt, dat de tekst, eerlijk geëxegiseerd, geen stof geeft voor die bijzondere gelegenheid, den gekozen tekst kunnen laten schieten. Dat zou dan één van de zeer enkele gevallen zijn, waarin dat zou zijn aan te raden.

conclusie te moeten komen, die hij ook dogmatisch verantwoord achtte. Niet dat hij van oordeel is, dat zijn opvatting onomstootelijk juist en voor geen tegenspraak vatbaar is, maar hij acht, dat deze voorstelling „wanneer wij de gegevens der Schrift nagaan, en exegetisch en dogmatisch de voorkeur verdient“, waarom hij haar „ter overweging aanbiedt“.

Dit is deze nieuwe, en zoover ik kan nagaan origineele gedachte dan ook ten volle waard, en wij willen in deze artikelen de exegese van Ds Tom nauwkeurig nagaan, maar daarbij ook andere Schriftgegevens, die licht over deze kwestie kunnen werpen, onderzoeken, om vervolgens zijn voorstelling ons dogmatisch in te denken in verband met het geheele Middelaarswerk van Christus, om te zien of zij te aanvaarden is, dan wel de oude opvatting moet worden gehandhaafd.

Dr C. Goslinga van Buitenpost heeft in het „Geref. Theol. Tijdschrift“ van Dec. 1938 een bestrijding van het artikel van Ds Tom gegeven. Diens conclusie is, „dat het gevoelen van Ds Tom uit Joh. 20:17 niet is bewezen, door Hand. 1:1-3 wordt uitgesloten en bovendien als in strijd met de analogia fidei moet worden afgewezen.“

Hierop heeft Ds Tom weer geantwoord in een artikel in hetzelfde tijdschrift, in Juni 1939, waarin hij mededeelde, dat hij door de argumentatie van Dr Goslinga niet overtuigd was en hij zijn eigen opvatting verdedigde.

Wij zullen beginnen met van deze interessante discussie kennis te nemen, de wederzijdsche argumenten weer te geven en te overwegen, waarbij wij dan tot de conclusie zullen komen, dat het standpunt van Dr Goslinga, die de oude opvatting dus verdedigt (Jezus was op aarde), juist is en dat de opvatting van Ds Tom moet worden afgewezen, omdat ze geen recht laat wederbaren aan alle Schriftgegevens en met het karakter van Christus' heilswerk en de successie Zijner heilswerken in strijd komt.

Ds Tom begint met de vraag naar Jezus' verblijfplaats in deze veertig dagen in verband te brengen met de vraag naar het doel van deze tusschenperiode. Christus is verscheidene malen aan Zijn discipelen verschenen, om hen te overtuigen van Zijn opstanding en te spreken over de dingen, die het Koninkrijk Gods aangaan. Het doel dezer veertig dagen lag dus in Zijn discipelen, en van eenigen (Middelaars-) arbeid buiten die verschij-

POPULAIR-WETEN - [SCHAPPELUKE SCHETSEN]

Waar was Jezus tusschen „graf en hemel“?

I.

In het constituerende heilswerk, dat de Middelaar Gods en der menschen verricht heeft op aarde en bezig is te verrichten in den hemel en eenmaal verrichten zal als Hij aarde en hemel zal verenigen tot één groote „woonstede Gods in den Geest“, vormt de overgang van Zijn tijdelijk verblijf op aarde naar Zijn voortdurende aanwezigheid in den hemel, waar Hij de plaats der eere bekleedt aan 's Vaders rechterhand, een belangrijke fase. In deze fase zien wij de beide elementen optreden, die kenmerkend zijn voor heel de werkmethode Gods in Christus, n.l. het „evolutie-element“ en het „schok-moment“. Evenals de nedervlaart van Christus uit den hemel naar de aarde bij Zijn vleeschwording opgenomen was in de voortgaande beweging van den historischen loop der tijdelijke dingen en als geboorte haar normale voorbereiding moest doorloopen („uit het geslacht Davids“, „geworden uit een vrouw“) en levens tot stand kwam door het machtige ingrijpen Gods van de ontgengenis van den Heiligen Geest, zoo wordt ook de terugkeer van de aarde naar den hemel weer geleidelijk voorbereid in een periode van overgang, om dan plotseling in één moment van Goddelijk machtsbetoon te worden voltrokken.

Dit overgangstadium tusschen opstanding en hemelvaart, tusschen „graf en hemel“ vormt een niet onbelangrijk gedeelte in de geschiedenis van Gods groote verlossingsdaden. Deze veertig dagen zijn vol van betekenis voor Christus Zelf, die het graf der vernedering is ontstegen en gereed staat de plaats der verheerlijking in den hemel in te nemen, en voor de Kerk op aarde, die voortaan geregeerd zal worden door een verhoogden Koning en geleid door een plaatswaarnemenden Trooster. Van die belangrijkheid wordt de Kerk gedrongen zich elk jaar weer rekenschap te geven door de hoedanigheid van het kerkelijke jaar, dat een zes-tal weken laat verlopen tusschen de viering van Paascheest en Hemelvaartsdag, weken, waarin de geloofsbezinning in overdenking en prediking op dat gedeelte der heilsgeschiedenis wordt gericht.

Maa
al zou
Ook
„De h
dat, m
ook d
dan va
Niet
wat d
wil, d
Eerl
van al
Eerl

Tot
wing
winger
Het
nog in
in de
studie,
komen
zijn in
lijdenis
Juist
practis
door
besche
We
practij
gezag
zien v
king t

Het
de W
hoofd
laatste
de ald
bekeke
„Ach
chism
opvatt
Ze he
de be
werke
worde

ninger
Wat d
Schrif
dat Cl
een ge
geeste
noodij
dan w
niet i
kens i
niet o
van de
lus en
zelfde

Ook
ninger
Mare
een t
sfeer
aarde
baren

Maa
naams
tot Ma
op to
Uw G
in het
tisch
vele a
prolep
aange
Ik be
dit be
niet o
een o
rect.“

kunne
Christ
gevar
trapsg
Godet

Maa
aparte
hemel
was, t
nam

In v
kelijk
dere
wordt
eigenli

geeft, heeft
Woords te
een opstel,
seer.
beweert, op
al zou het
men zegt,
spreken in
en daar-
in van een
om er iets
nijzelf voor

gebouwd.
e gemeente
om te gaan;
o verboden

maakt, wat
neente hem

reeds zoo
g waarlijk

ting telkens
e ook geen

n, zal altijd
end, scherp

precies zal
at preeken,
f laat spre-
auwe kost"

akt hij zich
len.

ig, daarvan

tuiging zeer
staat onder

r niets, van

den dan gij
at?

n wat er in

a bij bijzon-
at de tekst,
voor die
n tekst kun-
van de zeer
zijn aan te

dogmatisch
oordeel is,
st en voor
ij acht, dat
egevens der
gmatisch de
„ter over-

kan nagaan
e waard, en
van Ds Tom
ook andere
westie kun-
ns zijn voor-
in verband
Christus, om
wel de oude

heeft in het
1938 een be-
om gegeven.
van Ds Tom
Hand. 1:1-3
in strijd met
wezen."

oord in een
1939, waar-
argumentatie
en hij zijn

interessante
dsche argu-
waarbij wij
het stand-
pvatting dus
is en dat
orden afge-
ervaren aan
arakter van
Zijner heils-

zus' verblijf-
1 te brengen
ze tusschen-
malen aan
e overtuigen
r de dingen,
t doel dezer
elen, en van
die verschij-

Maar knoeien met den tekst nooit van zijn leven, al zou het u den ganschen nacht arbeid kosten.

Ook geen draaien of wringen, b.v. op deze wijze: „De hoofdgedachte van dezen tekst is wel dit of dat, maar zoo terloops laat de apostel ons toch ook deze waarheid zien en daarover willen wij dan vanmorgen tot u spreken."

Niet wat ik er wel uit zou kunnen halen, maar wat de Geest, blijkens het verband, daar zeggen wil, dat heb ik te prediken.

Eerbied voor het Woord doe mij verre blijven van alle geschipper en gedokter.

Eerlijk tot het uiterste. D. v. D.

UIT DE HISTORIE

Dr. A. Kuyper over de Belijdenis.

VI.

Tot nu toe hebben we uitsluitend beschouwingen van Dr. Kuyper weergegeven. Beschouwingen over de belijdenis, het belijdenisgezag enz.

Het is uiteraard ook van belang, en bovendien nog interessanter, om nu te gaan hoe Kuyper in de praktijk, met name in eigen arbeid en studie, dat belijdenisgezag tot zijn recht deed komen. En dan natuurlijk in die gevallen, waarin zijn inzichten niet strooken met die van de belijdenisopstellers, of met die van de belijdenis zelf. Juist door het nauwkeurige overwegen van de praktische erkenning van het gezag der belijdenis door Dr. Kuyper zelf, worden zijn theoretische beschouwingen in een helder licht geplaatst.

We willen een paar voorbeelden van Kuypers praktijk inzake de erkenning van het belijdenisgezag in dergelijke gevallen geven. Een ten aanzien van den Catechismus, en één met betrekking tot de Ned. geloofsbelijdenis.

...

Het is bekend, dat de Catechismus de leer van de Wet en van het Gebed samenvat onder het hoofd: Van de dankbaarheid. In al de laatste Zondagsafdeelingen, van 32 tot 52, worden de aldaar besproken onderwerpen onder dit aspect bekeken.

„Achter" deze wijze van doen door den Catechismus, ligt natuurlijk een bepaalde theologische opvatting van de opstellers van den Catechismus. Ze hebben natuurlijk een bepaalde visie gehad op de bekeering en de heiligmaking en de goede werken zooals die in het leven der kinderen Gods worden gevonden. Zij meenden dat alles te moeten

ningen wordt in de Schrift geen melding gemaakt. Wat deed Jezus dan in dien tijd? Daarvan zegt de Schrift ons niets en Ds Tom acht het ondenkbaar, dat Christus zich met niets bezig hield. Ook voor een geleidelijke, trapsgewijze verheerlijking en vergeestelijking van Jezus' lichaam was deze tijd niet noodig. Daarom stelt hij de vraag, of Christus dan wel al dien tijd op aarde geweest is en of Hij niet in den hemel is geweest, om van daaruit telkens aan Zijn discipelen te verschijnen. Dit is z.i. niet onmogelijk, omdat wij ook van verschijningen van den verheerlijkten Christus aan Stefanus, Paulus en Johannes lezen, welke verschijningen hetzelfde karakter dragen als vóór de hemelvaart.

Ook acht Ds Tom van belang, dat de verschijningen ook wel „openbaringen" genoemd worden. Marc. 16:12 en Joh. 21:1, en dat kan beteekenen een tevoorschijn treden uit een andere levenssfeer. Zoo wordt ook van de engelen, die op aarde verschijnen, gezegd, dat zij zich openbaren.

Maar Ds Tom vindt voor zijn gedachte den voornamesten grond in de woorden van den Heiland tot Maria Magdalena na Zijn opstanding: „Ik vaar op tot Mijn Vader en Uw Vader, tot Mijn God en Uw God." (Joh. 20:17). Hier staat het werkwoord in het praesens en dit wordt gewoonlijk proleptisch opgevat, zooals ook in Joh. 7:33; 8:21 en vele andere plaatsen moet geschieden. Maar deze prolepsis acht Ds Tom hier niet op haar plaats, aangezien er vlak aan voorafgaat het perfectum: Ik ben nog niet opgevaren. De Heiland zou dan dit bedoeld hebben te zeggen: „Ik ben nu nog niet opgevaren, nu nog niet in den toestand van een opgevarene, maar Ik vaar op, zoo straks, direct." Dat zou dus niet na veertig dagen hebben kunnen plaats vinden, maar moet beteekenen, dat Christus op den dag Zijner opstanding ten hemel gevaren is. Het praesens kan ook niet zien op een trapsgewijze verhooging van bestaanswijze, zooals Godet wil verklaren.

Maar waarom wordt er dan nog van een latere, aparte hemelvaart melding gemaakt? Omdat deze hemelvaart op den veertigsten dag de definitieve was, toen Jezus voor goed van de aarde afscheid nam.

In verband hiermede vindt Ds Tom het opmerkelijk, dat door Mattheüs en Johannes geen bijzondere melding van deze (definitieve) hemelvaart wordt gemaakt. Zij beschouwden de opstanding eigenlijk reeds als het „sluitstuk", als den over-

samenvatten onder het begrip der „dankbaarheid", die dan huns inziens Gods kinderen aan hun Vader moeten bewijzen. En deze visie ligt niet maar „achter" de Catechismus, neen, ze straalt er duidelijk in door. Boven Zondag 32 staat immers als opschrift van het gansche laatste deel der Catechismus: „Van de dankbaarheid, die men Gode voor de verlossing schuldig is". En in Zondag 32 zelf vinden we de uitspraken, dat we daarom verlost zijn, „opdat wij ons met ons gansche leven Gode dankbaarheid voor Zijn weldaden bewijzen". In dat begrip der dankbaarheid hebben we dus met een wezenlijk element van den Catechismus te doen. En, nog eens, daarachter ligt een bepaalde theologische overtuiging van de opstellers.

Ursinus begint dan ook de bespreking van dit deel van den Catechismus in zijn bekende verklaring (bij ons het best bekend onder den naam van „Schatboek") met een verhandeling over het begrip der „dankbaarheid" (De Gratitude). Nauwkeurig omschrijft hij wat hij onder dankbaarheid verstaat. We lezen dan het volgende: „In het algemeen is dankbaarheid een deugd, erkennende en belijvende van wie en hoe groote weldaden men ontvangen heeft, en een ijverig streven om den weldoeners wederkeerig betamelijke en mogelijke diensten te bewijzen. Zij omvat waarheid, omdat zij erkent en roemt de ontvangen weldaden — en rechtvaardigheid, omdat zij zich beijvert een gelijkwaardigen dank te vergelden aan hen die weldeden" ¹⁾. Uitgaande van dit begrip der dankbaarheid omschrijft Ursinus dan verder de christelijke dankbaarheid. Ook daarin vindt hij weer die beide genoemde elementen n.l. de waarheid en de rechtvaardigheid.

Zooals van zelf spreekt heeft Dr. Kuyper, toen hij een verklaring van den Catechismus schreef, van deze beschouwingen van Ursinus kennis genomen. En die kennisname werd een critiek. De zedeleeraren uit de dagen der Reformatie — ook Ursinus — beginen z.i. een ernstige fout. Welke die fout was beschrijft Kuyper aldus:

Ze vonden bij hun optreden een zeer uitgewerkte heidensche zedeleer van Aristoteles gereed liggen, waarin uit vormelijk oogpunt veel schoons en waars lag, en waarmee nog winste is te doen. Maar ze beginen, juist door dat gedeeltelijk schoone en ware verleid, de hoogst bedenkelijke fout, om ook de opvatting van ons zedelijk leven, en de juiste begrippen van de onderscheidene deugden, uit deze

1) Est autem gratitudo in genere, virtus, agnoscens & proficiens, a quo & quanta beneficia acceperis, & studium praestandi beneficiorum mutua officia, honesta & possibilia. Complectitur veritatem: quia agnoscit, & praedicat beneficia accepta; iustitiam: quia studet referre gratiam aequali benemeritis. (Corpus Doctrinae Christianae, Ed. Hanoviae. MDCLII, p. 493.)

gang tot een ander leven, dat niet meer aan deze aarde gebonden was.

Over de vraag, wat Christus dan gedurende deze veertig dagen in den hemel gedaan heeft en of Hij toen reeds plaats genomen had in de volle heerlijkheid aan de rechterhand Zijns Vaders, laat Ds Tom zich niet met zekerheid uit, maar acht hij niet onmogelijk.

Deze voorgedragen gedachtengang wordt nu door Dr. Goslinga bestreden. Deze acht de mogelijkheid van een „herhaalde hemelvaart" uitgesloten op grond van bezwaren van dogmatischen en exegetischen aard.

1. Al heeft de Schrift ons over de werkzaamheid van Christus gedurende deze veertig dagen niets geopenbaard, dat wil nog niet zeggen, dat er voor een verblijf op aarde geen doel zou geweest zijn en dat we nu maar liever moeten denken aan een verblijf in den hemel.

2. „Het hoofdbezwaar is, dat Ds Tom feitelijk de gedachte voorstaat van een herhaalde hemelvaart. Daarmede wordt aan het hoogst gewichtig karakter van deze goddelijke verlossingsdaad ernstig tekort gedaan. De hemelvaart is een onmisbare schakel in den keten van de groote, universele heilsdaden van onzen Heere Jezus Christus, die voor geen herhaling vatbaar zijn." Als Ds Tom aan dit bezwaar tracht te ontkomen door te spreken van een „definitieve hemelvaart", dan acht Dr. Goslinga dit niet zonder gevaar, omdat op deze wijze de hemelvaart min of meer wordt losgemaakt van haar doel, n.l. dat Christus naar den hemel ging om plaats te nemen aan de rechterhand Gods. Eén van beide: of Christus heeft gedurende dien tijd zonder heerlijkheid in den hemel verkeerd, en dit is onmogelijk, want Christus kan zelfs geen uur incognito in den hemel vertoeven: of Hij heeft telkens Zijn hemelsche heerlijkheid afgelegd om op aarde te verschijnen. Ds Tom schijnt deze gedachte te zijn toegedaan. Maar dit is in strijd met de eer van onzen Zaligmaker. In het goddelijk werken heerscht geen willekeur, doch heilige orde.

3. „Exegetisch staat dit gevoelen al zeer zwak." Ds Tom voert als bewijs eigenlijk alleen aan Joh. 20:17. Maar al spreekt hier de Heiland van Zijn hemelvaart in het praesens, dit wil allermint zeggen, dat dit reeds op denzelfden dag zou geschieden. Bovendien vormt dit woord een boodschap van Jezus, dien Maria moest brengen aan de discipelen. Terwijl de andere vrouwen aan de jongeren moesten boodschappen, dat zij moesten

heidensche wijsgeeren te putten, in plaats van uit de Heilige Schrift. Prof. Danaeus, die destijds het eerste onder de Gereformeerden de zedekunde ter hand nam, en er een kostelijk handboek over schreef, heeft zich hiervan evenmin vrij gehouden. En wie Ursinus' Schatboek over den Catechismus opslaat, ziet terstond, dat ook de opstellers van den Catechismus op dit punt verre van zuiver liepen. Ook Ursinus toch omschrijft zijn begrip van Dankbaarheid geheel op heidensch-wijsgeerige wijze, en wendt een poging aan, om het stuk der Dankbaarheid ook in de Calvinistische prediking op deze leest te schoelen.

Hij zegt toch, dat Dankbaarheid uit twee bestanddeelen bestaat; t.w. waarheid en rechtvaardigheid, en bedoelt hiermede, dat er allereerst waarheid moet zijn in de erkenning van de genoten weldaden, en ten andere rechtvaardigheid, doordien het onze toelag moet zijn, om de waardij te vergelden. En nu gevoelt ieder godvruchtig lezer terstond, in welk opzicht dit niet gaat. Waarheid in het binnenste vraagt God zeer zeker in onze dankzegging; maar van een met gelijke waardij vergelden van zijn goedertierenheden kan geen de minste sprake zijn ²⁾.

Uitvoerig beschrijft Dr. Kuyper dan welke de fout is van deze beschouwing. Reeds tevoren had hij op allerlei misverstanden gewezen, die het werken met het begrip „dankbaarheid" bijna onvermijdelijk met zich moest meebrengen. Toch wil Dr. Kuyper het denkbeeld van dankbaarheid niet los laten bij de bespreking van Wet en Gebed. Hij wil het handhaven, doch onder een zeer nauwkeurige beneficentie van inventaris. Men leze:

Ook al is het dus raadzaam het denkbeeld van dankbaarheid niet te laten varen, zoo dient toch van meet af gewaakt, dat uit dit denkbeeld het heidensche en menselijke begrip verwijderd worde, en het op worde gevat in dien eenigen zin, waarin het voor de Heilige Schrift bestaan kan, en op ons, als kinderen Gods, in onze betrekking tot onzen Vader in de hemelen toepasselijk is.

Geheel er uit verwijderd moet dus, wat Ursinus formeel nog wil vasthouden, t.w. het begrip van rechtvaardigheid of gelijkheid. Nooit of nimmer kan noch mag er sprake van zijn, dat wij er ook maar naar staan of streven zouden, om onzerzijds Gode iets toe te brengen, dat in waardij op zou wegen tegen hetgeen wij van Hem ontvangen. Ja meer nog. Zelfs het denkbeeld, alsof wij, uit onszelf Gode iets zouden toebrengen, wat we niet eerst, om het Hem te geven, van Hem ontvangen moesten, is tegen-Schriftuurlijk, alle godsvrucht vernietig(en)d, en ongerijmd ³⁾.

Overduidelijk is dus dat Kuyper zich hier los maakt van een beschouwing van een opsteller van den Catechismus, een beschouwing, die zeer duidelijk ook „achter" den Catechismus zelf ligt.

2) E. Fata Doradraco, III, p. 350/1.

3) Idem, p. 352/3.

heengaan naar Galilea en dat ze aldaar den Heer zouden zien. Deze twee boodschappen hebben de discipelen moeten combineren, en dan kan dus door hen de boodschap van de hemelvaart niet anders verstaan zijn, dan dat deze zou plaats hebben na de verschijning in Galilea. Het praesens in Joh. 20 vat Dr. Goslinga dus op in proleptischen zin, zooals op vele andere plaatsen.

Tenslotte wijst Dr. Goslinga op Hand. 2:1, waar met nadruk sprake is van Christus' omwandeling op aarde „tot op den dag, in welken Hij opgenomen is." „Bij een gezonde opvatting sluiten deze woorden de gedachte beslist uit, dat Jezus meer dan eenmaal zou zijn opgevaren. En wie geheel vs. 1-3 onbevange leest, zal met deze verzen onverenigbaar achten de voorstelling, dat Jezus gedurende die veertig dagen in den regel in den hemel vertoefd heeft. Op grond van deze overwegingen komt Dr. Goslinga tot de reeds genoemde conclusie, dat het gevoelen van Ds Tom moet worden afgewezen.

Ds Tom handhaaft echter zijn opvatting tegen de bestrijding van Dr. Goslinga. Hij acht het geen bezwaar om een herhaalde en definitieve hemelvaart aan te nemen. Dat wil dan nog niet zeggen, dat ook de andere heilsfeiten meer dan eens zouden kunnen hebben plaats gehad. Verder vindt hij het niet in strijd met de eer van den Zaligmaker, dat Hij Zijn hemelsche heerlijkheid telkens aflegde om op aarde te verschijnen, maar acht dit in overeenstemming met Joh. 17:5 „verheerlijk mij, Gij Vader, bij Uzelfen met de heerlijkheid, die Ik bij U had eer de wereld was", en Fil. 2:6 en 7 „heeft zichzelf vernietigd". Evenmin is hij overtuigd door de argumenten van Dr. Goslinga aangaande Joh. 20:17 en wat het verhaalde in Hand. 1:1-3 betreft, merkt hij op, dat we voorzichtig moeten zijn om conclusies te trekken uit een „onbevange lezing", want als men het verhaal der hemelvaart in Luc. 24:45-53 leest, krijgt men daar den indruk, dat de hemelvaart terstond na het aldaar vermelde gesprek met de discipelen, dus op denzelfden dag heeft plaats gehad.

Wij zullen zien, dat er echter uitspraken der Schrift zijn, die in haar ontwijfelbare klaarheid geen mogelijkheid voor de hypothese van een herhaaldelijke hemelvaart open laten.

W.

N. S.